

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

НН Інститут педагогіки і психології

Кафедра Психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології

проф. С.М. Кондратюк

(підпис) (ініціали та прізвище)

« 28 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність

053 "Психологія"

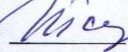
(шифр і назва)

освітня-програма **Практична психологія першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією НН
Інституту педагогіки і психології Сумського
державного педагогічного університету імені
А. С. Макаренка

« 28 » серпня 2020 р.

Голова: к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ступінь, вч. звання)

Суми - 2020

Розробники:

1. Дворніченко Лариса Леонідівна, к. філос. н, доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від « 27 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С.Б. д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	(бакалавр)	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
4-й		4-й	
Семестр			
Загальна кількість годин - 90		7-й	7-й
		Лекції	
		22 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	6 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		62 год.	76 год.
		Консультації:	
2 год.	2 год.		
Вид контролю: Екзамен			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Курс «Основи психологічного консультування» є обов'язковою дисципліною в процесі підготовки психологів. Мета даного курсу – забезпечити професійну компетентність практичних психологів у сфері підготовки та кваліфікованого проведення психологічного консультування.

Основними завданнями курсу є:

- Ознайомити студентів з сучасними теоретичними підходами до теорії та практики консультування;
- Висвітлити особливості консультативної взаємодії;
- Проаналізувати стратегії та тактики процесу консультативної допомоги, шляхи запобігання маніпулятивної взаємодії;
- Розкрити фактори що сприяють підвищенню ефективності консультативного процесу;
- Відпрацювати основні навички та психологічні прийоми якісної консультативної взаємодії.

Особливістю даного курсу є проведення частини практичних занять у формі тренінгу відпрацювання навичок консультування.

Результатом вивчення курсу є формування у бакалаврів наступних компетентностей:

Інтегральної компетентності:

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

· загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

· спеціальних, фахових компетентностей:

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацювати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Основи психологічного консультування» ґрунтується на теоретичних передумовах таких дисциплін як «Психологія спілкування», «Основи психокорекції з практикумом», «Основи психотерапії», «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Життєві кризи особистості», «Вступ до спеціальності», тощо.

3. Результати навчання за дисципліною

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі професійної діяльності у галузі психології забезпечується наступними результатами навчання. Майбутні психологи консультанти зможуть:

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

Основні результати навчання, досягнення яких забезпечує дана дисципліна:

- РН 1. Розуміння предмету, об'єкту, сутності та специфічних рис психологічного консультування;
- РН 2. Володіння понятійно-термінологічним апаратом дисципліни;
- РН 3. Знання етичних принципів, умови й чинники ефективного консультування;
- РН 4. Вміння укладати нормативні документи, які пов'язані з професійною діяльністю;
- РН 5. Бачення загальної структури консультативного процесу;
- РН 6. Визначення локусу скарги і формулювання запиту клієнта;
- РН 7. Володіння основними методами, техніками і прийомами психологічного консультування;

- РН 8. Вміння аналізувати, ідентифікувати проблему клієнта та розробляти стратегію її вирішення ;
- РН 9. Оцінювати показники ефективності консультативної роботи.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	«Відмінно». Теоретичне підґрунтя курсу засвоєно повністю, необхідні практичні навички консультативної роботи сформовані на високому рівні, всі навчальні завдання, що передбачені програмою виконані, сумарна якість їх виконання оцінена числом балів від 90 до 100.
В	«Дуже добре» – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, необхідні практичні навички консультативної діяльності в основному сформовані, всі передбачені програмою навчання навчальні теоретичні та практичні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, тобто від 82 до 89 балів.
С	«Добре» – навчальна діяльність якісна та відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, практичні навички консультативної роботи сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання навчальні теоретичні завдання виконані повністю, якість виконання жодного з них оцінено не нижче середнього балу, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки, є складності у виконання практичних завдань. Сумарна якість виконання оцінена від 74 до 81 балів.
Д	«Задовільно» – навчальна діяльність якісна та відповідає основним вимогам, теоретичне підґрунтя курсу освоєно частково, але пробіли не носять істотного характеру, необхідні практичні навички консультативної діяльності в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі види завдань виконані з помилками. Сумарна оцінка за виконання завдань – 64 -73 бали.

E	«Посередньо» – навчальна діяльність слабка та не відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно частково, більшість необхідних навиків консультативної діяльності не сформовано, багато навчальних завдань, що передбачені програмою навчання, не виконані, або сумарна якість виконання оцінена числом балів, близьким до мінімального – 60 – 63.
F	«Незадовільно» (з можливістю перездачі) – теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні суттєві пробіли, необхідні практичні навички консультативної роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконано, або якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною.
FX	«Незадовільно» (без можливості перездачі) – навчальна діяльність не відповідає вимогам, теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, навчальні завдання не виконані чи містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не виконана, магістрант не володіє навичками консультативної діяльності.

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Сума	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т К. Р.	Т 3.2	Т 3.3	60	75	25	100
Поточний контроль												
5	5	10	5	10	0	0		10				
Контроль самостійної роботи									15			
						5	5	5				

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ ім. А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015). Використовуються: поточне оцінювання, експрес-тести, оцінка практичної діяльності (аналіз проблемних ситуацій, самоаналіз), презентації результатів виконаних завдань (аналіз кейсів). Підсумковий контроль – екзамен.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Психологічне консультування як професійна діяльність

Тема 1.1. Психологічне консультування як форма психологічної допомоги.

Загальне поняття про психологічне консультування. Основні характеристики консультування як професії. Психологічне консультування, психологічна корекція і психотерапія. Види, рівні і стилі психологічного консультування.

Тема 1.2. Деонтологічні принципи в консультативній роботі. Особливості консультативного контакту.

Етичний кодекс психолога. Основні принципи психологічного консультування: без оцінне відношення до клієнта, орієнтація на норми та цінності клієнта, анонімність, залучення клієнта у процес бесіди, відсутність порад, розподіл особистих та професійних відносин та ін.

Тема 1.3. Становлення і розвиток психологічного консультування в історичному аспекті.

Розвиток психологічного консультування за кордоном. Джерела і передумови виникнення професії, пов'язаних з наданням психологічної допомоги. Основна проблематика психологічної допомоги в сучасному світі. Становлення психологічного консультування в Україні.

Тема 1.4. Роль та місце консультанта в консультуванні. Вимоги до психолога-консультанта.

Вимоги до професійної підготовки психолога – консультанта. Особистісні риси і якості, система цінностей консультанта. Модель ефективного консультанта. Навички підтримання консультативного контакту: вербальне та невербальне спілкування, вміння слухати. Типові помилки, тривоги і хибні уявлення психологів-початківців. Суперечності в процесі професійного становлення психолога-консультанта. Особливості роботи з професійною літературою. Емоційне вигорання спеціаліста і його профілактика.

Тема 1.5. Клієнт і його запит в консультативній роботі. Захисні механізми у процесі психологічного консультування.

Рівні розвитку клієнта, Типи клієнтів психологічної консультації. Поняття про „вигідність симптому” (первинна і вторинна вигода). «Важкі клієнти» та особливості роботи з ними. Феномен «вивченої безпорадності». Запит клієнта, його динаміка в процесі роботи. Механізми психологічного захисту. Перенос і контрперенос у консультуванні й психотерапії, їх характеристика та значення.

Розділ 2. Характеристика процесу психологічного консультування.

Тема 2.1. Загальні вимоги до організації і проведення консультативної бесіди. Характеристика основних її етапів.

Часові і просторові характеристики ведення бесіди. Організація роботи кабінету психологічного консультування. Основні етапи консультативної бесіди. Знайомство з клієнтом та початок бесіди. Основні цілі, процедури та основні дії консультанта на цьому етапі. Основні напрямки діяльності

консультанта у цій фазі розпитувати клієнта: підтримання контакту з клієнтом, стимулювання його на розповідь, структурування бесіди, осмислення розповіді клієнта. Друга фаза розпитування клієнта – аналіз конкретних ситуацій із життя клієнта, як засіб перевірки консультативних гіпотез. Етап психологічного впливу на клієнта в консультативній бесіді. Основні засоби психокорекційного впливу: акцентування протиріч у розповіді клієнта, формулювання можливих альтернатив поведінки. Завершення бесіди: підведення підсумків, обговорення подальших відношень клієнта і консультанта, прощання консультанта з клієнтом.

Тема 2.2. Технологія проведення консультативної бесіди.

Базові принципи організації діалогу з клієнтом. Загальні рекомендації консультанту до проведення діалогу. Вмінні ставити питання (як професійно важлива навичка консультанта). Особливості мовлення консультанта в бесіді: обмеження мовлення консультанта, наближення мовлення консультанта до мовлення клієнта, короткість та точність виразів консультанта. Аналіз емоційних переживань клієнта. Використання різноманітних технік інтерпретації емоційних переживань клієнта: альтернативні формулювання; акцентування емоційних переживань; використання парадоксальних питань; уточнюючі та поглиблюючі формулювання, їх використання для більш повного обсягу того, що відбувається з клієнтом; використання інтерпретації; перефразування. Технологія короткотривалого горизонтального консультування.

Тема 2.3. Особливості застосування окремих прийомів і технік в психологічному консультуванні.

Ресурсний стан психолога - консультанта. Використання карти прийому клієнтів в роботі психолога-консультанта. Техніки слухання (пасивне, активне, емпатичне). Ієрархія мікронавичок (за А.Айві) Технологія горизонтального консультування. Навички роботи консультантів різних напрямів. Застосування метафор. Кросс-культурного підходу (Н.Пезешкіана). Техніки гештальт-терапії. Транзактний аналіз стосунків.

Розділ 3. Надання консультативної допомоги за окремими напрямами.

Тема 3.1. Консультативна допомога дорослим.

Тривога, провина, суїцид, втрата, робота із залежностями і співзалежностями. Корекція небажаних емоційних станів на прикладі тривоги. Аутогенне тренування: межі застосування, принципи, початковий комплекс АТ. Проблема спілкування - одна з основних причин звернення до психолога

- консультанта. Основні характеристики напрямку скарг по проблемам спілкування: сам клієнт; інші люди; конкретні категорії людей. Аналіз емоційних переживань, які ускладнюють процес спілкування. Використання уточнюючих та парадоксальних питань у такому аналізі.

Тема 3.2. Консультування батьків за окремими проблемами пов'язаними з ускладненнями в психічному і особистісному розвитку дітей.

Консультування батьків з проблем та складнощів в житті дитини. Психологічні завдання, вирішення яких спрямоване на поліпшення життєвої ситуації клієнта. Консультування батьків з питань труднощів у взаємовідносинах з дорослими дітьми. Корекція позиції батьків по відношенню до дитини. Особливості гіпердомінантної позиції батьків у відношенні до дитини. Необхідність переглянути позицію батьків по відношенню до дитини, тактику повсякденної поведінки, а також уявлення батьків про свою дитину. Корекція відношення батьків до дитини. Консультування з питань дитячої тривоги, страхів, невропатичних і психопатичних проявів, синдрому психомоторної нестабільності. Ліворуки діти. „Важкі” підлітки.

Тема 3.3. Сімейне консультування.

Завдання, принципи і структура консультативної роботи з сім'єю. Релевантні феномени (Структура, функції, динаміка, “сімейні міфи”, “парадоксальна комунікація”, “патологічні трикутники” тощо). Деякі техніки сімейного консультування: „скульптурування” в роботі з сім'єю, „категорії” В.Сатір. Застосування „Я-висловлювання” тощо.

Тема 3.4. Особливості телефонного консультування.

Особливості дистантного консультування. Основні завдання телефонного консультування. Типи звернень. Підготовка спеціалістів для консультативної роботи на телефоні довіри, організаційні принципи Телефону довіри.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ												
Тема 1.1. Психологічне консультування як форма психологічної допомоги.	6	1				5	8	1				7
Тема 1.2. Деонтологічні принципи в консультативній роботі. Особливості консультативного контакту.	8	1	2			5	8	1				7
Тема 1.3. Становлення і розвиток психологічного консультування в історичному аспекті.	5					5	7					7
Тема 1.4. Роль та місце консультанта в консультуванні. Вимоги до психолога-консультанта	10	2	2			6	8	1				7
Тема 1.5. Клієнт і його запит в консультативній роботі.	8	1	2			5	8	1		2		5
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ.												
Тема 2.1. Загальні вимоги до організації і проведення консультативної бесіди.	10	2	2			6	10	1		2		7

Характеристика основних її етапів.												
Тема 2.2 Технологія проведення консультативно-ї бесіди.	9	2	2			5	7	1				6
Тема 2.3. Особливості застосування окремих прийомів і технік в психологічному консультуванні	8	1	2			5	7				1	6
РОЗДІЛ 3. НАДАННЯ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ЗА ОКРЕМИМИ НАПРЯМАМИ.												
Тема 3.1. Консультативна допомога дорослим.	6		1			5	6					6
Тема 3.2. Консультування батьків за окремими проблемами пов'язаними з ускладненнями в психічному і особистісному розвитку дітей.	8	2	1			5	7				1	6
Тема 3.3. Сімейне консультування	5					5	6					6
Тема 3.4. Особливості телефонного консультування	7				2	5	8				2	6
Усього годин	90	12	14		2	62	90	6	6		2	76

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Деонтологічні принципи в консультативній роботі. Особливості консультативного контакту	2	
2	Роль та місце консультанта в консультуванні. Вимоги до психолога-консультанта	2	
3	Клієнт і його запит в консультативній роботі (Ітогове заняття в розділі).	2	2
4	Процес консультування. Характеристика основних його етапів.	2	
5	Технологія проведення консультативної бесіди (практикум)	2	
6	Особливості застосування окремих прийомів і технік в психологічному консультуванні (практикум). Аналіз технік	2	2
7	Консультування окремих випадків. Аналіз ситуацій	2	2
Разом		14	6

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Психологічне консультування як форма психологічної допомоги.	5	7
2	Деонтологічні принципи в консультативній роботі. Особливості консультативного контакту.	5	7
3	Становлення і розвиток психологічного консультування в історичному аспекті.	5	7
4	Роль та місце консультанта в консультуванні. Вимоги до психолога-консультанта	6	7
5	Клієнт і його запит в консультативній роботі.	5	5
6	Загальні вимоги до організації і проведення консультативної бесіди	6	7
7	Технологія проведення консультативної бесіди	5	6
8	Особливості застосування окремих прийомів і технік в психологічному консультуванні	5	6
9	Консультативна допомога дорослим.	5	6

10	Консультування батьків за окремими проблемами пов'язаними з ускладненнями в психічному і особистісному розвитку дітей.	5	6
11	Сімейне консультування	5	6
12	Особливості телефонного консультування	5	6
Разом		62	76

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Айві Алан. Цілеспрямоване інтерв'ювання та консультування. К., 432с.
2. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное консультирование. М.: Независимая фирма «Класс», 2000. 208 с.
3. Васьківська С.В. Технологія консультування. К.: Главник. 2005, 96с.
4. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування. К.: Четверта хвиля, 2004. 256с.
5. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика. М.: Независимая фирма «Класс», 2001. 336с.
6. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования М.: Академический проект, 2000, - 240 с.
7. Титаренко Т.М. Кризове психологічне консультування. – К.: Главник, 2004.
8. Шнейдер Л.Б., Вольнова Г.В., Зыкова М.Н. Психологическое консультирование. – М., 2002

Додаткові:

1. Абрамова Г.С. Психологическое консультирование: Теория и опыт: Учебное пособие для студ. высших пед. учеб. заведений. М.: Изд. Центр «Академия», 2007. 240 с.
2. Айви А.Е., Айви М.Б., Саймэн-Даунинг Л. Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: практическое руководство. М.: 2005. 356с.
3. Бьюдженталь Дж. Искусство психотерапевта. М. Корвет, 2015. 302с.
4. Гордон Хембли. Практика телефонного консультирования. Хрестоматия. Ростов-на-Дону. «Смысл», 2004. 462с
5. Гулина М.А. Основы индивидуального психологического консультирования. СПб., 2000. 272с.
6. Елизаров А.Н. Основы индивидуального и семейного психологического консультирования: Учебное пособие. М.: «Ось-89», 2003. 336с.
7. Етичний кодекс психолога// Практична психологія та соціальна робота 1998 №4, с.2-4.

8. Коттлер Дж., Браун Р. Психотерапевтическое консультирование. – СПб., 2001
9. Лидерс А.Г. Особенности позиции практического психолога по отношению к клиенту // Журнал практического психолога. – 1998, №9, с. 96 – 112.
10. Мэй Р. Искусство психологического консультирования /Пер. С англ. М.: Независимая фирма “Класс” 2002. 91с.
11. Основи психолого-управліпського консультивання: Навч. посіб. / За наук, ред. Л.М. Карамушки. К.: МАУП, 2002.136 с.
12. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии /под ред. д-ра психол. наук, проф. М.К. Тутушкиной. Санкт-Петербург.: «Дидактика Плюс», 1999. 348 с.
13. Роджерс К. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы. М. Институт общегуманитарных исследований, 2015. 200 с.
14. Сатир В. Как строить себя и свою семью. М.: Педагогика-пресс, 1992. 192с.
15. Филип Бурнард. Тренинг навыков консультирования. – СПб.: Питер, 2002. 256 с.